

**THE BASILIAN SPIRITUALITY AS A RESULT OF RENOVATION
OF MONASTIC LIFE IN THE ORDER AFTER REFORMS MADE
BY THE PARTICIPATION OS JESSUITS. ISSUE OF IDENTITY**

**DUCHOWOŚĆ BAZYLIAŃSKA REZULTATEM ODNOWY
ŻYCIA ZAKONNEGO BAZYLIANÓW WSKUTEK
PRZEPROWADZONYCH REFORM ZAKONU Z UDZIAŁEM
JEZUITÓW. KWESTIA TOŻSAMOŚCI**

BOHDAN NASYPANYI

Abstract:

The article touches upon the issues of spirituality of the Basilian Order in historical context. The spirituality of the Order is treated mainly as a side view which had been formed from the st. Basil's period and his idea of organisation of monastic life till reformation time of the 17th – 20th centuries.

The main attention is given to studying of symbiosis of Basilian and Jessuit's traditions and understanding of spirituality in the new rules of monastic life which have arisen as a result of reformation, and the next questions: how strong was the influence of Jessuit's way of understanding of spirituality and faith into Basilian one? What were the consequences of such an influence? Was it positive or negative?

The role of Joseph Rutzky as the first reformer of Basilian's Order is analyzed. The importance of reforms of 1606, 1686 and 1882 – 1904 as the interaction of two trends of spirituality is proved.

Jesuits introduced a number of elements of Ignatian spirituality to Basilian monastic life. They are: spiritual reading, examination of conscience, every day's reading the church rule as well as serving of the Holy Liturgy. The Holy Communion was given to the monks twice a week, a novitiate was created.

The next two reforms of Basilian Order – Novgorod Chapter (1686) and Dobromyl Reform (1882 – 1904) result in agreement between Kyiv Metropolitan and Basilian Order as well as amendment of Chapter Constitution and Rules of Monastic life written by Joseph Rutsky. At the time of the reform, the Jesuits became the abbots of the “new” Basilians.

The conclusions of the research are the next: the Jesuits fulfilled their mission very well. They strengthen the spirituality of the newly formed Order of Basilians with features that were integral elements of their monastic spirituality. The Basilians received from Ignatians consistency, systematic character and accomplishment. Their spirituality became more apostolic and missionary. Like the Jesuits, they became a powerful force of the Church in book publishing, preaching, spiritual guidance, and schooling.

Mówiąc o duchowości Zakonu Bazylianów¹, mamy na myśli profil duchowy, który ukształtował się historycznie, począwszy od idei monastycyzmu św. Bazylego i został uzupełniony i zreformowany w XVII – XX wieku, w szczególności podczas dwóch głównych reform zakonu, które przeprowadzili jezuici. Dlatego mówimy o kwestii tożsamości.

Jest oczywiste, że podstawą i inspiracją dla duchowości bazylikańskiej przez cały czas był charyzmat założyciela – to, co sam Bazyli włożył w swoją ideę życia monastycznego. Jednak wraz z charyzmatem założyciela można mówić również o charyzmacie założenia, który wiąże się z tym, jaką rolę Opatrzność Boża przez polecenie Kościoła powierza tej lub innej wspólnotcie, czyli co jest specyficznym zadaniem zakonu lub zgromadzenia i jak ta misja odnosi się do natchnienia Ducha Świętego².

Dwie (a nawet trzy) reformy, których doznał Zakon Bazylianów, były przede wszystkim reformami, które dotyczyły charyzmatu założenia i zostały przeprowadzone, jak już powiedziałem, pod przewodnictwem jezuitów. Dlatego spróbujmy przeanalizować i ocenić efekt współdziałania dwóch duchowości – bazylikańskiej i ignacjańskiej – i zobaczmy, jakie są tego konsekwencje.

Więc, podstawą jest duchowość Bazylego. A jeśli mówić o pozostawionym

- 1 Od 1932r Zakon nazywa się Ordo Basilianus sancti Josaphat - Zakon Bazylianów św. Jozafata - zob. M. Szegda, *Bazylianie, III, Zakon Bazylianów św. Jozafata*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. II, red. F. Gryglewicz i in., Lublin 1989, kol. 139; por. И. Патрило, Василиане, в: *Католическая энциклопедия*, t. I, red. Г. Цёрох i in., Москва 2002, kol. 839.
- 2 Por. Paweł VI, *Adhortacja apostołska. Wskazania na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II «Evangelica testificatio»*, w: Paweł VI, *Charyzmat życia zakonnego. Przemówienia i dokumenty. Wybor i opracowanie A. Żuchowski, T. Sułowska*, Poznań-Warszawa 1974.

Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostołska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie «Vita consecrata»*, Warszawa-Ząbki 1996.

przez niego dziedzictwie jako o wytycznie życia zakonnego, to Bazylianom poszczęściło się. Podczas gdy założyciele innych zakonów pozostawili po sobie jedynie kilka listów, krótką regułę lub fragmenty napomnień, a nawet zaledwie kilku zdań (jak św. Dominik), to dorobek Bazylego jest przebogaty. Wystarczy wspomnieć chociażby o jego Wielkiej regule i Małej regule, Mowach ascetycznych, pouczeniach i listach³. Zawierają oni coś, co zawsze będzie określać cechy duchowości bazylikańskiej.

Po pierwsze, jest to idea wspólnoty i braterstwa⁴. Mnisi żyjący według zasad św. Bazylego nie są już samotnikami, jak to miało miejsce we wczesnym anachoretyzmie na Wschodzie, ale prawdziwą wspólnotą, która żyje wypełniając przykazanie miłości Boga i braci⁵. Po drugie, duchowość monastyczna Bazylego jest głęboko ascetyczna. Dla niej ważny jest spokój ducha, który można osiągnąć w samotności po opuszczeniu świata⁶, duch pokuty⁷, asceza jako walka duchowa⁸, której początkiem jest bojaźń Pańska⁹. Monastycyzm bazylikański polega na oczyszczeniu umysłu i serca i skierowany na życie w duchu trzech cnót teologicznych: wiary jako drogi do Boga¹⁰, nadziei jako zachęty do oświecenia¹¹ i miłości jako celu doskonałości¹².

Z drugiej strony zaś duchowość ignacjańska, czyli duchowość Towarzystwa Jezusowego. Charakteryzuje jej duch apostołstwa, przepojonego stałą jednością z Bogiem¹³, naśladowanie Chrystusa¹⁴, mistycyzm posługi – gotowość poświęcić własne życie służbie Bogu¹⁵, posłuszeństwo¹⁶, wielkoduszność, poświęcenie się i wytrwałość¹⁷, gotowość «oddania się w ręce Pana»¹⁸, idea rycerstwa Jezusa

3 Zob. В. Лаба, Патрологія. Життя, письма і вчення Отців Церкви, Львів 1998, s. 234.

4 Por. Ф. Чарді, Койнонія. Богословсько-духовний путівник монашої спільноти, Львів 2002, s. 101.

5 Tamże, s. 103–104.

6 Zob. А. Пекар, Досконалий християнин. Чернечий ідеал св. Василя Великого, Львів 2005, s. 52–55, 106–110, 127–132.

7 Tamże, s. 59.

8 Tamże, s. 75.

9 Tamże, s. 81–86.

10 Tamże, s. 77–81.

11 Tamże, s. 86–91.

12 Tamże, s. 91–100.

13 M. Daniłuk, *Duchowość chrześcijańska*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. IV, red. R. Łukaszyk i in., Lublin 1983, kol. 322; J. Misiurek, E. Walewander, *Zarys historii duchowości chrześcijańskiej*, w: *Teologia duchowości katolickiej*, red. M. Igielski, Lublin 1993, s. 27.

14 Por. Ф. Чарді, Койнонія, s. 152.

15 Tamże, s. 153.

16 Por. И. Баранов, Иезуиты, w: *Католическая энциклопедия*, t. II, red. Г. Цёрох i in., Москва 2005, kol. 60.

17 Tamże.

18 Tamże.

Chrystusa¹⁹, doskonałość chrześcijańska w całkowitej zgodności działania z wolą Bożą»²⁰. Główną cechą duchowości jezuickiej jest chrystocentryzm²¹. Jednym z aspektów chrystocentryzmu duchowości jezuickiej jest kult Najświętszego Serca Jezusowego, z którym związane stworzone przez Jezuitów w połowie XIX wieku towarzystwo katolickie «Apostolstwo Modlitwy»²². Elementy duchowości ignacjańskiej to rozeznanie duchów i asceza²³. Rdzeniem duchowości ignacjańskiej są medytacja, ćwiczenia duchowe i rachunek sumienia, nie zaś liturgia²⁴. Głównym obowiązkiem jezuitów jest bezwarunkowe posłuszeństwo i walka ze złem w sobie i wokół siebie²⁵. Ignacjańska szkoła duchowości wniosła duży wkład w duchowość chrześcijańską, głównie dzięki akcentowaniu roli życia wiarą i apostołskiemu dynamizmowi²⁶.

Dla Towarzystwa Jezusowego misja głoszenia na cały świat Dobrej Nowiny dla zbawienia wszystkich ludzi, która pochodzi z miłości Chrystusa i posyła swoich członków, wszystkich razem, do powszechnego dzieła zbawienia, to fundamentalny, najbardziej konkretny element charyzmatu, co czyni go niejako ciałem kapłańskim w służbie Kościołowi i ludziom. Misja ta, wraz z ciągłym poszukiwaniem woli Bożej i pełną zgodą z Chrystusem, stopniowo zostaje centralnym punktem doświadczenia apostołskiego Zakonu²⁷.

Wspólnotę jezuicką charakteryzuje apostołskie ukierunkowanie i misja²⁸. Posłuszeństwo misyjne staje się posłuszeństwem wobec papieża²⁹. Cel zakonu jezuitów jest ściśle apostołski. To obrona i szerzenie wiary, dobra dusz, praktykowanie uczynków miłosierdzia dla duszy i ciała³⁰.

Głównym powołaniem jezuitów jest udział w dziele zbawienia, towarzyszenie Jezusowi Chrystusowi³¹. Miłość do Chrystusa, która powołuje i wysyła wspólnotę

19 J. Misiurek, E. Walewander, *Zarys historii duchowości chrześcijańskiej*, s. 28; M. Bednarz, *Jezuici. Duchowość*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. VII, red. S. Wielgus i in., Lublin 1997, kol. 1268.

20 M. Daniluk, *Duchowość chrześcijańska*, kol. 322.

21 M. Bednarz, *Jezuici. Duchowość*, kol. 1269.

22 И. Баранов, *Иезуиты*, kol. 61.

23 J. Misiurek, E. Walewander, *Zarys historii duchowości chrześcijańskiej*, s. 28.

24 J. Misiurek, *Ignacjańska szkoła duchowości*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, s. 348

25 J. Misiurek, E. Walewander, *Zarys historii duchowości chrześcijańskiej*, s. 28.

26 J. Misiurek, *Ignacjańska szkoła duchowości*, s. 348-349.

27 Ф. Чарді, *Койнонія*, s. 154.

28 Tamże.

29 Tamże, s. 155.

30 Por. tamże, s. 154.

31 И. Баранов, *Иезуиты*, kol. 60.

z misją, jednoczy Towarzystwo w jedno ciało³². Towarzystwo Jezusowe to jedno ciało zjednoczone misją; jest jednym ciałem, towarzystwem, a nie osobnymi wspólnotami. Faktycznie, istnieje jedna wielka wspólnota, której częścią jest każdy jezuita, ponieważ nawet kiedy on jest sam, jest on zjednoczony ze wszystkimi jedną misją i celem³³. Towarzystwo Jezusowe to grupa ludzi, którzy żyją w największym zjednoczeniu z Chrystusem i uczestniczą w Jego zbawczej misji, którą on wypełnia w posłuszeństwie aż do śmierci³⁴.

Duchowość ignacjańska nie toleruje bierności; jest to walka duchowa z własnym grzechem i głównymi wadami, aby przygotować się na działanie Ducha Świętego i do pracy apostołskiej³⁵. Typowa modlitwa jezuicka to modlitwa myśli i rachunek sumienia, aby człowiek, który jest w pełni zaangażowany w służbę zewnętrzną, mógł się wewnętrznie skoncentrować³⁶.

Duchowość ignacjańska jest więc trynitarna, ponieważ włącza nas w ekonomię zbawienia; chrystologiczna, ponieważ wszczepia osobę ludzką w Chrystusa, który prowadzi wszelkie rzeczywistości w wielkim «pielgrzymowaniu» ku ich całkowitemu spełnieniu; jest eklezjalna, ponieważ nie oddziela Głowy i Ciała, Chrystusa i Kościoła, ale łączy je w służbie z miłości. Całe duchowe przesłanie Ignacego ukierunkowane jest na wzbudzenie energii życia dla Kościoła, aby «czuć» z Kościołem i dla niego pracować. Cała strategia jego dzieła ukierunkowana jest na «wejście w Chrystusa», aby w Nim «poruszać się i powierzyć się potężnej ręce Autora wszelkiego dobra» oraz «przyoblec się w Boga» tak, by żyć tylko w Nim i dla Niego³⁷.

Jeśli porównamy te dwa typy duchowości, te dwie szkoły życia z Bogiem, od razu widać, że są one zupełnie różne. Droga Bazylego jest monastyczna, kontemplacyjna, wewnętrzna i ascetyczna. Droga zaproponowana przez Ignacego to droga apostołstwa, misji i działania. Rozumieli to także inicjatorzy reformy wśród bazylianów początku XVII wieku, w szczególności J. Rutski. W tym artykule nie będę omawiać przyczyn reformy i stanu ówczesnego zakonu bazylianów. Zwracam uwagę na reformę jako współoddziaływanie dwóch kierunków duchowości.

Dlatego J. Rutski szukał zakonu, który byłby duchowo bliższy do bazylianów. Jego wybór zatrzymał się na Zakonie Karmelitów Bosych. Duchowość

32 Ф. Чарді, Койнонія, s. 156.

33 Там же, s. 157.

34 Там же, s. 155.

35 Por. J. Aumann, *Zarys historii duchowości*, Kielce 1993, s. 222.

36 Ф. Чарді, Койнонія, s. 160.

37 L. Mezzardi, *Duchowość I połowy XVI wieku (1517 – 1545)*, w: *Historia duchowości*, t. V, *Duchowość czasów nowożytnych*, red. C. Broveto i in., Kraków 2005, s. 37.

karmelitańska jest kontemplacyjna, mistyczna i ascetyczna. Ona lepiej uzgadnia się z duchowością Bazylego.

W styczniu 1605 roku J. Rutski zaczął obmyślać plany odrodzenia Kościoła. Napisał dość obszerny *Wykład jednego Rusina o korekcie ustroju w obrządku greckim*³⁸, który doręczył Karmelitom Bosym, kiedy oni jechali do Persji i zatrzymali się na kilka miesięcy w państwie Polsko-Litewskim. Planował nawet założyć dla nich klasztor, a w listopadzie 1605 r. udał się z nimi do Moskwy, gdzie odbyło się spotkanie mające na celu połączenie Kościoła Moskiewskiego z Kościołem Rzymskim. Zdecydowano, że najlepszym sposobem na zjednoczenie jest odnowa duchowa zakonników, z których wybiera się biskupów w Kościele Wschodnim. Do klasztorów moskiewskich mieli przybyć mnisi z któregoś zakonu łacińskiego, znające język, obrządek i sposób życia w tych klasztorach. Najodpowiedniejsi byli karmelici bosci, którzy swoim stylem życia byli podobni do mnichów wschodnich. Zdecydowano, że Rutski pojedzie do Rzymu, aby skonsultować się z przełożonym generalnym Zakonu Karmelitów, gdzie lepiej będzie rozpocząć plan, który on opisał w swoim Wykładzie – na Rusi lub w Moskwie³⁹. Swoją misję opisuje on następująco:

«Po licznych rozmowach z różnymi duchownymi obecny metropolita dogadał się z człowiekiem niezwykłej świętości i nauki, ks. Piotrem, karmelitą bosym i przełożonym generalnym tegoż zakonu oraz za wiedzą i zgodą Ojca Świętego Pawła V, na początku jego pontyfikatu, aby ten ksiądz wysłał razem z nim czterech zakonników owego zakonu do Rusi, a oni przyjęli by grecki obrządek i habit św. Bazylego; byłiby oni naszymi nauczycielami w życiu duchowym i reformatorami zakonu św. Bazylego Wielkiego, który wtedy był bardzo zaniedbany. Zawierając taką umowę, wyjechał na Litwę, i w Wilnie, wraz z kilkoma innymi przyjął habit św. Bazylego w klasztorze Trójcy Przenajświętszej»⁴⁰.

J. Rutsky wrócił z Rzymu w 1606 r. i czekał na karmelitów, ale to, co obiecali karmelici, a Papież potwierdził, nie spełniło się. Rutsky, nie mogąc otrzymać karmelitów, poprosił jezuitów o pomoc w reorganizacji zakonu. Jezuiti chętnie doradzali, jak kształcić młodych mnichów, a w swoich szkołach zachęcali ruskich

38 *Discursus Rutheni cuiusdam de corrigendo regimine in ritu Graeco conscriptus Vilnae anno 1605 in Januario*, *Analecta Ordinis Sancti Basilii Magni* 4 (1963), s. 126-134 – cyt. za: П. Підручний, *Василіянський Чин від Берестейського з'єднання (1596) до 1743 року*, w: *Нарис історії Василянського Чину святого Йосафата*, Рим 1992, s. 106.

39 Zob. П. Підручний, *Василіянський Чин від Берестейського з'єднання (1596) до 1743 року*, s. 106-108.

40 *Epistolae Metropolitanum Kioviensium Catholicorum*, t. I, Romae 1956, s. 156 – cyt. za: П. Підручний, *Василіянський Чин від Берестейського з'єднання (1596) до 1743 року*, s. 108.

uczniów do wstąpienia do bazylińskiego klasztoru Świętej Trójcy⁴¹.

Jezuici i biskupi łacińscy dawali młodym mnichom wszystko, czego oni potrzebowali⁴². Metropolita J. Rutsky wyprosił w przełożonego generalnego jezuitów dwóch księży, którzy mieliby uczyć bazylianów, jak prowadzić uporządkowane życie zakonne⁴³. Zostało wprowadzono szereg elementów duchowości ignacjańskiej: medytację, lekturę duchową, rachunek sumienia itp⁴⁴. Każdego dnia odmawiano brewiarz, J. Rutski odprawiał Mszę Świętą, a mnisi przyjmowali Komunię nawet dwa razy w tygodniu, podczas gdy mnisi wschodni zwykle przyjmowali ją tylko kilka razy w roku⁴⁵. Utworzono nowicjat. J. Rutski pisze o tym w następujący sposób:

«Moją pierwszą troską było założenie nowicjatu, aby kształcić nowych kandydatów do zakonu. Do tej pory czegoś takiego w tej formie, która jest w dobrze uporządkowanych zakonach obrządku łacińskiego, nie mieliśmy, ale był stary sposób, a mianowicie: nowicjuszy polecano wychowaniu przez starszych ojców. Dla takiego nowicjatu znaleźliśmy miejsce (Byteń) i, według naszej sposobności zadbaliliśmy o utrzymanie, którego starczyłoby dla dwudziestu nowicjuszy. Brakowało jednak nauczycieli dla nowicjuszy, a w naszym zakonie nie było takich, które dobrze znali by sposób, w jaki nowicjusze są wychowywani w innych uporządkowanych zakonach. Nie było więc innego wyjścia, jak tylko nauczyć się samym tego sposobu. Dlatego zgromadziliśmy w tym klasztorze większość starszych, podających nadzieję na przyszłe dobro i zwrócili się z uprzejmą prośbą do ojców jezuitów, aby niektórzy z nich, nadające się do takiego zadania, zostali naszymi przywódcami w tym klasztorze i wychowywali tych, którzy później zostali by nauczycielami innych. Po roku zwołaliśmy drugą część naszych braci na to samo miejsce i pod tą samą dyscypliną, a starszych odwołano i umieszczono po klasztorach, a w ten czas nie przyjmowaliśmy żadnego nowicjusza do zakonu. A kiedy ta druga grupa, która się tam obecnie kształci, zakończy swój rok, wtedy spośród nich wybierzemy na nauczycieli nowicjatu tych, którzy będą bardziej zdolni. Tak, z pomocą Pana zakon będzie się rozwijać coraz lepiej, pewniej, a w konsekwencji i święte zjednoczenie»⁴⁶.

A oto sprawozdanie jezuitów:

41 Por. П. Підручний, Василянський Чин від Берестейського з'єднання (1596) до 1743 року, s. 109.

42 Tamże, s. 114.

43 Tamże, s. 115.

44 Por. tamże, s. 110.

45 Tamże.

46 *Epistolae Metropolitanarum Kioviensium Catholicorum*, t. I, Romae 1956, s. 32 – cyt. za: П. Підручний, Василянський Чин від Берестейського з'єднання (1596) до 1743 року, s. 108.

«Дyscyпліна zakonna, która kiedyś była w całkowitym upadku, została odnowiona; wielu zakonników utwierdziło się w swoim powołaniu. Nauczanie ascezy, umartwienie, powierzenie własnego sumienia i inne praktyki zakonne, które wcześniej były wyśmiewane przez wschodnich mnichów, są teraz u nich praktykowane z wielką pobożnością i niezwykle gorliwością. Do Komunii Św. przystępują oni często... Na rekolekcjach ośmiu dziennych wszystkich było 50 osób»⁴⁷.

Jezuici wypełnili swoją misję bardzo dobrze. Potrafili nadać duchowości nowo powstałego zakonu bazylianów te cechy, które stanowiły integralną część ich duchowości zakonnej. Bazylianie otrzymali ignacjańską konsekwentność, systematyczność i uporządkowanie. Ich duchowość stała się bardziej apostołską i misyjną. Podobnie jak jezuici, zostali oni potężną siłą Kościoła w wydawaniu ksiązek, kaznodziejstwie, kierownictwie duchowym i szkolnictwie⁴⁸.

Oprócz tej reformy jezuici przeprowadzili jeszcze dwie reformy bazylianów.

W 1686 r. odbyła się Nowogrodzka Kapituła zakonu bazylianów, której przewodniczył jezuita Tomasz Ujejski, a sekretarzem był jezuita Jan Berent⁴⁹. Na tej kapitule zawarto Umowę między metropolitą Kijowskim a zakonem bazylianów. W dziesiątym punkcie tej umowy idzie mowa o to, że metropolita ma przekazać zakonowi brzezwicki klasztor w celu utworzenia w nim nowicjatu, a jeśli przełożony generalny jezuitów na to zezwoli, wziąć dwóch księży z Towarzystwa Jezusowego do nauczania nowicjuszy⁵⁰. Po zawarciu Umowy ojcowie biorące udział w kapitule przeczytali, unowocześnili i uzupełnili Reguły J. Rutskiego i Konstytucje kapituły. Konstytucje te zawierały również dekret z 1621 r. o przyjaźni z jezuitami⁵¹.

Należy również zauważyć, że aby skutecznie przygotować się do misji wśród wiernych obrządku wschodniego, generałowie zakonu jezuitów (M. Vitelleschi, J. P. Oliva, M. Tamburini) wydawali rozkazy, by jezuici w Rzeczypospolitej studiowali obrządek bizantyjski, tradycje lokalne, duchowość i język

47 *Bitinensis Missio ad Religiosos D. Basilii*, Archivum Romanum Societatis Iesu, Lithuania 1616–1638, fol. 137 – cyt. za: П. Підручний, Василянський Чин від Берестейського з'єднання (1596) до 1743 року, s. 116.

48 Zob. П. Шкраб'юк, Монаший Чин Отців Василян у національному житті України, Львів 2005, s. 87–275.

49 Por. П. Підручний, Василянський Чин від Берестейського з'єднання (1596) до 1743 року, s. 155.

50 Tamże, s. 157.

51 Tamże.

cerkiewnosłowiański⁵².

Po raz trzeci jezuita reformowali Zakon Bazylianów w okresie reformy Dobromilskiej 1882-1904, której jednym z inicjatorów był Papież Leon XIII. Jezuitom powierzono klasztor w Dobromilu, w którym utworzono nowicjat w celu formowania «nowych» bazylianów. W czasie reformy jezuita zostali przełożonymi «nowych» bazylianów⁵³. Każdy prowincjał jezuitów był jednocześnie także delegatem apostolskim, jak i wizytatorem bazylianów, dlatego mógł przeprowadzać wizytacje kanoniczne w klasztorach. W związku z szybkim rozwojem bazylianów, w 1897 r. przeznaczono im własnego prowincjała, jezuitę, który na stałe mieszkał w klasztorze bazyliańskim we Lwowie. Byli jednak zależni oni od prowincjała galicyjskich jezuitów⁵⁴.

Za cały okres reformy Dobromilskiej wzięło w niej udział 47 jezuitów. Pracowali oni w różnych klasztorach i na różnych stanowiskach; przełożonymi i profesorami jednocześnie było od 7 do 10 osób⁵⁵.

Jezuita mieli opracować i przygotować nowe Reguły zgodnie z duchem św. Bazylego i św. Jozafata⁵⁶. Papież Leon XIII, powierzając jezuitom reformę bazylianów, zobowiązał ich również do napisania nowych *Konstytucji*⁵⁷ dla odnowionego zakonu.

Nie będę zagłębiał się w kwestię przeprowadzenia reformy. Powiem tylko, że i tym razem jezuita z powodzeniem poradzili sobie z powierzonym im zadaniem.

Stopniowo Bazylianie reformowani zajmowali klasztory niereformowanych, które w większości były już stare i umierali, a opuścili klasztory zajmowali reformowani lub mieszkali razem z nimi. Pierwszym klasztorem przyjętym przez „nowych” Bazylianów był klasztor w Ławrowie, a następnie klasztor św. Onufrego we Lwowie. Jozafat Romanyk tak opisuje ich działalność:

«We Lwowie bazylianie reformowani natychmiast rozpoczęli intensywną pracę duszpasterską i misyjną. Pojawiły się tu różne nowe wspólnoty religijne. Stąd zaczęły się nowe, nieznanne w naszym Kościele, pozaliturgiczne duszpasterskie

52 Por. Д. Назар, Душпастирське служіння ордену Товариства Ісуса в Україні, w: Добромільська реформа і відродження української Церкви, упор. М. Гайковський, Львів 2003, s. 166.

53 І. Патрило, Нарис історії Галицької провінції ЧСВВ, w: Нарис історії Василянського Чину святого Йосафата, s. 326.

54 С. Чесляк, Отець-езуїт Войцех-Марія Баудісс і Добромільська реформа Чину Святого Василя Великого, w: Добромільська реформа і відродження української Церкви, uwaga 47, s. 112–113.

55 І. Патрило, Нарис історії Галицької провінції ЧСВВ, s. 343.

56 Тамże, s. 321.

57 Por. тамże, s. 330.

praktyki i nabożeństwa. Ideę tych praktyk i nabożeństw młodzi bazylianie przejęli z Kościoła łacińskiego, ale nadali im formę wschodnią, zgodnie z duchem obrządku wschodniego. Wtedy to w naszym Kościele pojawiły się nowe praktyki, które wkrótce stały się popularne wśród ludzi i bardzo pomogły w odrodzeniu moralnym, takie jak majowe nabożeństwa do Matki Bożej, nabożeństwa do Najświętszego Serca Jezusowego i podobne⁵⁸.

Jezuici przekazali bazylianom także niektóre ze swoich praktyk i zwyczajów – w życiu duchowym i duszpasterskim – których oni wcześniej nie mieli lub które prawie zniknęły, ale wszystkie opierały się na głębokiej znajomości ludzkiej psychiki, odpowiadały potrzebom ówczesnej opieki duszpasterskiej, były sprawdzone przez wieki. Bazylianie brali od jezuitów samą ideę – na przykład różne nabożeństwa paraliturgiczne, praktyki, zakładanie wspólnot religijnych, ale nadawali im wschodniej formy»⁵⁹.

W wyniku reform zakon bazylianów zyskał charakterystyczną dla niego duchowość, zachowując monastyczne zasady i przyjmując ignacjański dynamizm oraz duch apostołstwa i miłości do Kościoła. Rezultat duchowej odnowy Bazylianów wyraził się także w ich działalności zewnętrznej, obejmującej wszystkie dziedziny, w których jezuici są znani na całym świecie – misje, rekolekcje, kierownictwo duchowe, działalność naukową i wydawniczą, szkolnictwo i różne formy duszpasterstwa⁶⁰.

Reformy otworzyły w duchowości św. Bazylego to, co wcześniej pozostawało niezauważone i wydawało się mniej ważne, ale dzięki duchowości ignacjańskiej zajaśniało nowym blaskiem (np. wyrzeczenie się własnej woli⁶¹, apostołstwo⁶² itp.). Duchowość ignacjańska pomogła zrozumieć nauczanie Bazylego o tym, że «miłość bliźniego wykracza poza wspólnotę braci i rozlewa się na wszystkich ludzi poprzez głoszenie Słowa i posługę miłości»⁶³.

Dziś często można usłyszeć zarzuty wobec bazylianów o ich zachodnim ukierunkowaniu, nawoływania do oczyszczenia od łacińskich zapożyczeń, do powrotu do ideału wschodniego monastycyzmu itp. Niech każdy wyciągnie

58 Й. Романик, Стан Чину святого Василя Великого у другій половині XIX століття і його реформа, в: Добромильська реформа і відродження української Церкви, s. 86.

59 Й. Романик, Стан Чину святого Василя Великого у другій половині XIX століття і його реформа, s. 92.

60 Co charakterystyczne, wiele jezuickich nowości zostało utrwalonych przez bazylianów, nie zmieniając nawet nazwy, np. czasopismo *Misjonarz Serca Jezusowego* (por. jezuickie czasopismo *Poslaniec Serca Jezusowego*, <http://www.poslaniec.co>), (por. *Apostolstwo Modlitwy*, <http://www.ampolska.co>) i in.

61 Zob. np. А. Пекар, Досконалий християнин, s. 139–149.

62 Zob. tamże, s. 216–224.

63 Ф. Чарді, Койнонія, s. 110.

własne wnioski. Powstaje jednak pytanie, czy mamy prawo wyrzec się tego, co od wieków stanowi integralną część tradycji i duchowości Zakonu⁶⁴. To właśnie ta duchowość uformowała świadków wiary, którzy wiernie przeżyli prześladowania w ostatnim stuleciu i w poprzednich wiekach. Należy pamiętać o tym, że historia Zakonu jest przejawem planu Opatrzności Bożej. I reformy zakonu bez wątpienia odbyły się pod natchnieniem Ducha Świętego.

Dlatego chcę zakończyć mój artykuł ignacjańskim *Omnia ad maiorem Dei gloriam* – wszystko na większą chwałę Bożą! Ponieważ, jak naucza św. Bazyli, celem wspólnoty jest chwała Boża⁶⁵.

Bibliografia

Encyklopedia katolicka, t. IV, red. Łukaszyk R. i in., Lublin 1983.

Encyklopedia katolicka, t. VII, red. Wielgus S. i in., Lublin 1997.

Encyklopedia katolicka, t. II, red. Gryglewicz F. i in., Lublin 1989.

Historia duchowości, t. V, Duchowość czasów nowożytnych, red. Brovotto C. i in., Kraków 2005; Aumann J., *Zarys historii duchowości*, Kielce 1993.

Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie «Vita consecrata»*, Warszawa-Ząbki 1996.

Leksykon duchowości katolickiej, red. Chmielewski M., Lublin-Kraków 2002.

Paweł VI, *Adhortacja apostolska. Wskazania na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II «Evangelica testificatio»*, w: Paweł VI, *Charyzmat życia zakonnego; Przemówienia i dokumenty. Wybor i opracowanie*, A. Żuchowski, T. Sułowska, Poznań-Warszawa 1974.

Szewczul B., *Problematyka odzwierciedlenia charyzmatu instytutu zakonnego w jego prawie własnym*, *Prawo Kanoniczne* 58 (2015).

Teologia duchowości katolickiej, red. Igielski M., Lublin 1993.

Добромільська реформа і відродження української Церкви, uporz. Гайковський М., Львів 2003.

64 Szeptycki chciał odnowić wśród bazylianów dawne zakonne tradycje wschodnie i oczyścić od zapożyczeń łacińskich. Takie poglądy Szeptyckiego nie znalazły zrozumienia wśród większości bazylianów. Co więcej, część bazylianów nastawionych opozycyjnie interpretowała działania Szeptyckiego jako „reformę w reformie” – С. Чесляк, Отець-єзуїт Войцех-Марія Баудіс і Добромільська реформа Чину Святого Василя Великого, прим. 52, s. 113.

65 Zob. Ф. Чарді, Койнонія, s. 108.

Католическая энциклопедия, t. I, red. Цёрох Г. i in., Москва 2002.

Католическая энциклопедия, t. II, red. Цёрох Г. i in., Москва 2005.

Лаба В., Патрологія. Життя, письма і вчення Отців Церкви, Львів 1998.

Нарис історії Василянського Чину святого Йосафата, Рим 1992.

Пекар А., Досконалий християнин. Чернечий ідеал св. Василя Великого, Львів 2005.

Чарді Ф., Койнонія. Богословсько-духовний путівник монашої спільноти, Львів 2002.

Шкраб'юк П., Монаший Чин Отців Василян у національному житті України, Львів 2005.

Contact:

Bohdan Nasypanyi,

Doktorant na Uniwersytecie Jana Pawła II w Krakowie,
Polska

Absolwent Wyższego Seminarium Duchownego im. Patriarchy Josypa Slipego w Tarnopolu. Później kontynuował studia w Polsce na Uniwersytecie Jana Pawła II w Krakowie, gdzie uzyskał tytuł magistra teologii oraz licencjat kościelny. Obecnie jest doktorantem na Uniwersytecie Jana Pawła II na trzecim roku studiów i jest w trakcie napisania rozprawy doktorskiej. W czasie studiów brał udział w konferencjach naukowych w Ukraińskim Uniwersytecie Katolickim i Kijowskim Uniwersytecie Narodowym im. Tarasa Szewczenki.